

TELEGRAFULU ROMANU

Telegrafulu ese de dōne ori pre septemană:
Duminică si Joi'a. — Prenumeratiunea se
face in Sabiu la expeditor'a foieci, pre afara la
c. r. poste cu bani gata prin scrisori francate,
adresate către expeditor. Pretiulul prenumera-
tiunei pentru Sabiu este pre anu 7 fl. v. a.
ear pre o jumetate de anu 3 fl. 50. Pen-

Nr. 25.

ANULU XXII.

Sabiu in 28 Martiu (9 Aprile) 1874.

tră celelalte părți ale Transilvaniei și pentru pro-
vinciele din Monarchia pre unu anu 8 fl. îtra pre
o jumetate de anu 4 fl. v. a. Pentru princ. si tieri
streine pre anu 12 1/2 anu 6 fl.
Inseratele se plătesc pentru întâia óra
cu 7 cr. sîrul, pentru a dôu'a óra cu 5 1/2 cr.
si pentru a treia' repetare cu 3 1/2 cr. v. a.

Invitare de prenumeratiune

la „Telegrafulu Romanu”

pre patrariul alu doilea (Apriliu—
Iuniu) alu anului 1874. — Pretiulul
abonamentului pre 1/4 de anu e :

Pentru Sabiu 1 fl. 75 cr. v. a.

Pentru Monarchia au-
stro-ungurésca 2 fl. v. a.

Pentru Romani'si strai-
natate, 3 fl. v. a.

DD. abonanti suntu rugati a nu
intardia cu tramitarea prenumeratiunilor.

Adresele ne rugâmu a se scrie
curatu, si in locu de epistole de
prenumeratiune recomandâmu on.
publ. avisurile postali, (Posta-Utal-
vány. — Post - Anweisung.) că
impreunate cu spese mai putine si că
mai sigure pentru inaintarea banilor
de prenumeratiune la

Editur'a „Telegrafului Ro-
manu” in Sabiu.

Pecatele ocârmuirei noastre.

Trei articuli. —

(II) Mai multa vreme tiéra se află
in crise de o natura mai multu ori mai
pucinu permanenta. Se clatinu tôte pró-
pte, nu numai ministerulu, nu numai
parlamentulu, ci pâna la unu anumit
gradu chiaru si constitutiunea. Poteam
si pregatiti atât pentru unu ministeriu
nou, cătu si pentru unu parlamentu nou,
ba chiaru pentru o realcatuire a vietiei
prin revisiunea constitutiunei. In sfer-
situ ni s'a datu unu nou ministeriu si
prin asta viétila pare a fi intratu in cur-
solu ei normalu. Este numai aparentia!
Ne aflâmu totu unde amu fostu, si nu
vomu incetâ a ne aflâ, pâna cându nu
vomu tiené contu de adeveratele stâri.

Cei 21, esmisi de către dieta că sa
cerce una sîru in invalimesiala stârilor
publice, si au terminatu lucrarea. Au
terminatu-o fără că sa si pusu ce-va la
cale. Ei pare a fi fostu meniti, că numai
sa liniscésca publiculu in lips'a unui
ministeriu respectat. Acum'a dupa ce
noulu ministeriu, că totu ce este nou, a
produs unu feliu de liniscire in opiniu-
nea publica, cei 21 se ducu sa-si mânce
colaculu.

Cu tôte aceste lucrarea celor 21
este de interesu pentru toti. In ea se
oglindesce caracterulu opiniunei publice
dela noi. Vedem cum ómenii vorbesu
enigme, cum ei si dau silintia se pare
a cercâ sa respandésca lumina asupr'a
onoru cestiuni, care de multu suntu pri-
cepute, a cercâ relo, care li suntu cu-
noscute si indreptări, care li suntu vede. Cunoscendu adeveratele cause ale reului,
ei cerca ale masă, pentru că sa nu sia
siliti a face indreptări, ce nu le suntu
dupa placu.

Nu va fi dara fără de interesu a
trece cu o privire scurta preste rezul-
tatulu acestei lucrări, care consista numai
intr'unu materialu ingramadit u fără de óre-
si care sistem.

Inainte de tôte sa statorim u
punctulu de vedere, din care trebuie sa
judeoámă atât asupr'a lucrării celor 21
cătu si asupr'a stârilor nôstre publice.

Viétila nostra publica precum ea s'a
constituitu la anulu 1867, purcede din
unu sîru de premise false. Au fostu vremi,

cându elementulu maghiaru eră prepon-
derant in raportu cu cele-lalte fractioni
de popore, ce se aflau in tiéra. Pâna
cându subsistă acestu raportu, maghiarii
prin positi'a loru firésca, trebuiau sa fia
singuri purtatori ai vietiei comune si
singurii representanti ai tierii in afara.
Dara in decursulu vremiloru acestu ra-
portu s'a schimbă. Desvoltându-se cele-
alte popore, mai alesu dopa egal'a in-
dreptatire, ele au devenit u o potere ele-
mentara. Altul este adi raportulu. Adi
este preste potintia, că numai singuri
maghiarii sa fie portatori vietii comune.
O „Ungaria” in sensulu maghiaru nu esista
de cătu in imaginationea cătoru-va ómeni.
Esistu si alte populationi si nu numai
esistu, ci facu totu odata pretensiune
la o propria viétila, propria desvoltare
etica.

Pactulu dela 1867 este intemeiatu
pre raportulu socialu, ce au fostu des-
considerându pre acel'a, care intr'a-
de veru este, — este o constitu-
tione purcésa din istoria tierii,
desconsiderându presentula aprope
cu deseversire.

Ori cătu vomu cercâ nu vomu puté
scapá de impotrivirea presentului nostru
in fati'a trecutului. Si asta-di elementulu
maghiaro predominéza prin frumósele sele
calităti, prin bogatiile adunate in mânilo
sele, prin gradulu mai inaltu alu culturei
si prin eminent'a iubire de tiéra, ce-lu
caracteriséza; acea predominare absoluta,
pre care a avutu-o in secolii trecuti si
pre care pretinde a o avé si adi, este
inse adi imposibila. S'au desvoltatua maghiarii
si adi nesmintitui ei reprezinta unu
elementu mai poternicu de cătu in trecutu;
dara in raportu cu densii cele-lalte popore
au facotu mai mari progres. Nu domni-
torii au slabitu, ci predominitii au sporit
in potere, au sporit prin numero, prin
bogatii si prin cultura. Inainte de asta cu
o suta de ani noi români eram unu ele-
mentu, care poté sa fia nebagatu in séma;
adi inse aprope indoit la numeru, si re-
dicati la unu anumit gradu alu desvol-
tarii atâtui economicie cătu si etice, sun-
temu unu factoru, alu căru desconsiderare
trebuie sa aiba simpatii.

Cu tôte aceste s'a incheiatu pactulu
dela 1867. Elu s'a incheiatu nu pentru-
ca ómenii nu cunoșteau adeverulu, ci
pentru ca lu desconsiderau, bă s'a incheiatu
poté tocmai pentru a lucră in con-
tr'a lui. Maghiarii credeau, ca voru si capa-
bili a-si sustiené positi'a, mascându
adeveratele raporturi sociale ale tieriei,
— credeau, ca prin unu aparatu maestrulu
voru puté predominá si in lipsa de pre-
ponderantia firésca.

Amu si nedrepti, deoarece amu condamná
pre maghiarii pentru acesta cutesare. Ni-
sunti'a spre sustienere si desvoltare al-
catuesce temeliu firei ori-cărui indivi-
dualităti, sia ea naturala ori sociala. O
partie a vinovatiei cade asupr'a trecutului
si alt'a, poté mai mare, asupr'a celoru-a
lalti ungureni. Trebuie sa admitemu, ca
numai in urm'a desvoltării celoru-a-lalte
popore a perdutu elementulu maghiaru
positi'a sea de absoluta predominare. Nu
este dara decât u firésca jalusi'a, cu care
maghiarii privéu si privesc la desvol-
tarea celoru-a-lalte elemente. Acesta des-
voltare trebuia sa apara că unu valo de
pericole, ce in neincetata crescere ame-
nintia a cotropi atâtui elementulu maghiaru,
cătu si tier'a, in care convietioiu.

Nesmintitii acestu periculu, pâna la
uno anumit gradu, este numai aparentu,
si ingrijile maghiarilor suntu in fórte
multe privintie fără temeu. Si poté ma-
ghiarii cunoșteau adeverat'a fatia a lu-

erurilor, deoarece tienut'a celor-a-lalte po-
pulatiuni eră alt'a.

Una pecatu greu, de care nici noi,
români, nu suntemu curati, apasa asupr'a
susținelor celoru-a-lalte popore din Un-
garia. Ele, celu putiu dela anulu 1848,
nici cându n'au arestatu destola iobire că-
tra tiéra, nici cându destolu de sincera
vointia pentru o convietuire cu maghiarii.
Ori nu suntu chiaru si la noi români,
ómeni, cari sub impresiunea momentului,
lucrézia astu-felii, că ori-cine sa pôta
presupune la densii vrăjmasia neimpacata
cătra tiéra si maghiari; ori nu suntu
chiaru si de acela, cari co deplina lipsa
de resvera agita spiritele pentru nisice
idealuri frumóse, a căroru realizare celu
putiu de ocamdata pare imposibila si
numai putiu stricaciosa atâtui pen-
tru noi, cătu si pentru
tiéra si maghiari. Si ce la
noi apare numai isolat, la altii, precum
suntu serbi, este caracterulu specialu alu
lucrării politice.

Cătra asemenea conlocutori, cari
nici in cele mai grele momente nu au
aretat u cătu si de putienă bunavointia,
maghiarii n'au potutu sa aiba simpathii,
nu incredere, nu cuvenit'a sinceritate con-
cetatiénescă. Ei suntu preocupati de trecu-
tulu loru stralucit, mandri si plini de
dispreziu pentru noi. Sa-i compatimiu,
dara sa nu-i condemnâmu pentru asta.
Avendu una trecutu tocmai atâtui de stra-
lucit, si noi amu si pôta că densii. Adi
inse trebuie sa ne punem u tota silintia,
pentru că prin apropiare sincera si sim-
patica si prin o tienut'a intelépta si po-
trivita cu demnitatea unui poporu, sa ii
scótemu din preocupatiunile loru.

In locu de asta, noi prin o portare
aprope necalificabila, nu numai i-amu in-
tarit in preocupatiunile loru, dara amu
provocatu totu-data o ingrijire seriósa
intr'ensii, i-amu facutu sa privesa des-
voltarea nostra că unu periculu si sa lu-
credie cu intrég'a mesura a'poterilor sele
spre a ne nimici ori, celu putiu, a ne
impedecă in desvoltare.

Intr'ast'a consista caracterulu ocâ-
rmuirei noastre dela 1867 pâna acum'a.
Intr' tôte ea este determinata prin unu
singuru motivu politicu: **a favorisá
desvoltarea elementului ma-
ghiaro si a impedecá desvolta-
rea celoru-a-lalte elemente.** —
Fatia de acestu motivu ori care altele,
sia ele finançarie, economice ori administrative,
cadu de sine.

Una pecatu, de care toti suntemu
vinovati, atâtui ocârmuitorii, cătu si opini-
unea tieriei.

„Középpárt” spera positionea par-
tidei din medilociu contra atacurilor lui
Iul. Horvath, care esindu din partida de-
néga acestoi in „Napló” dreptulu esis-
titieci si alu positionei esceptiunale. „Köz-
éppárt” e de parere, ca programul par-
tidei din medilociu cu privire la politic'a in-
terna intr'atâtui diferece de programulu
dreptei, intru cătu impreunarea acestor
două partide eră imposibila.

„Hon“ inse fiindu de alta opiniune
desaproba positionea esceptiunale a partidei
din medilociu care n'are nici unu dreptu de
a esistă. Partid'a a acceptatul pactulu din
1867, principie liberale nu va poté es-
ecutá in acesta positione, pre eându mem-
bri partide din medilociu in clubulu deakisti-
loru aru poté cu multu mai corendu sa
ajunga la o majoritate liberală. Partid'a
din medilociu adi e numai o pedeca pentru
o constelație sanatosă a partidei parla-
mentarie, pentru ca aru si cu multu mai

bine, că partid'a lui Deák, pre cătu tempu
ministeriulu de acum va stă la cărma, sa
fia o partidă liberală compactă, tare si
mare, carea sa sprinăsca guvernul. E
o frasă góla cându partid'a din medilociu
dice, ca voiesce sa osiuredie coalitiunea,
căci doritorii coalitiunei voru esecută a-
căstă cu ajutoriulu partidei deakiste.

Din provincia.

II.

in 22 Martie v. 1874.

Dle redactor! Trecara mai multe
dile, de căndu a incetatu sgomotulu —
cu crisa ministeriale. In sistema asiá
dara nici o straformare, intogmai precum
nu s'a stramutalo nimic'a din sòrtea nô-
stra — de căndu va ani incocé.

Intr'aceea binele si sòrtea unei na-
tiuni nu aterna totu-déun'a esclusivu
numai dela sistemele regimelor, cari
viu si trecu, lasandu dupa sine — dupa
cum suntu — adeca: binecuvantările seu
blastemele poporelor; ci sòrtea unei
natiuni depinde forte multu inainte de tôte
dela sine insasi. Cu acést'a n'amu disu
nici decum ca una sisteme buno politicu,
unu regim umanu si dreptu, n'aro poté
contribui forte multu la binele si pros-
perarea natiunilor si a poporelor, —
dar' apoi omulu a remasu totu omu de
cându l'a lasatu Ddieu pre lume; totu
asiá si poporile si natiunile că si indi-
vidii, — celu mai tare apesa pre celu
mai slabu si de ii vine bine la socoléla
— inca lu si inghită. —

De acea cu totu respectulu ce-lu
avemu cătra doctrinele religiose — mo-
rale — recunoscendu, cumca omulu este
o ființa de o destinatiune inalta, creatu
dopa insusi chipulu si faptura lui Ddieu,
vrendu nevrendu nu potem ignorá —
chiaru dupa logic'a faptelor, — cumca
omulu intrunesce in sine o dosa bunica
din naiv'a ferelor rapace. — Individii coi
maftaris'arunca asupr'a celoru mai slabuli;
natiunile cele mai potinte — lupta necur-
matu contra si asupr'a celoru mai slabutie
si mai simple, — si inca nu numai spre
ale subjugă, ci a le si esterminá formal-
mente; intempele apoi acea prin fero si
focu, — cu tota fur'a in tempu scurtu,
seu prin medilocile culturei, — numai
succesive, — cu incetulu, — totu un'a.
Lupt'a continua intre omu si omu, intre
natiune si natiune a fostu totu-déun'a de
cându e lumea, si acesta lupta, pre care
o scrutédia forte multu filosofii moderni
de astadi, o numescu ei „lupt'a pen-
tru existinta.” — Standu astu-
felui lucrulu, vai dara de acelu omu, ca-
rele fără a lucră cu diligintia pentru asig-
urarea sea proprie, si increde sòrtea
sea numai la bunavoint'a altui'a, mai pot-
ternicu decât u densulu; vai si de acea
natiune, carea destramata, imparechiata si
debelata intre sine, chiaru prin barbatii
sei chiamati a o conduce si sprină, in
locu de a se consolidá spre a poté sus-
tiené lupt'a pentru existinta, si astepia
binele si fericirea dela sistemele si bu-
navoint'a regimelor, seu mai bine dic-
cendu dela — fiii ómenilor, intru cari
nu este mantoire. — Ori care natiune din
lume, vrendu a se emancipá pre sine,
vrendu a-si asigurá terenul — spre a
poté balantá si a tiené echilibru intre
alte natiuni, — mai nainte de tôte a tre-
butu sa-si caute desvoltarea poterei sele
consolidandu-se in senulu seu pro-
priu.

Acést'a e unic'a cale sigura, ce duce
la desvoltarea naturale a unei natiuni pre
carea procedendu aceea-si cu tenacitate,

— nu este potere omenescă de a-i poteră resistă.

Cum s'a urmatu băre la noi în cătiva ani trecuti de cunoscere? carea a fostu solidaritatea năstră? carea să în ce direcție luptă năstră? — Suntu aceste totu atâta intrebări, la cari e de prisosu respusul, pentru ca scimă să șună cenușeau cu totii cele trecute să petrecute. Le cunosc și le scu totu acestea să străinii prea bine; le cunosc și stăpăniști situației, poternicii dilei; încătu ei potu sa fia multiamici cătu de bine cu portarea năstră; ei ne potu dice cu totu îndestulirea: „Portarea văstra românilor nu convine de minune, procedetă să mai depare totu asiă, — și apoi macar de nea-ti să injură cum ve vine la gura, — să fi siguri de grăita năstră, — adecă totu de acea gratia ce o aveți să astadi!“

— Bine mi' veti dice dle red! ce voru sa dica aceste espectatorii? ce voru se dica aceste banueli cându-natinea nu e impărechită?

Potieno neintelegeri, nitiile personalități, atâtă e totulu. — Eu ducu inse, ca destulu să prea destulu e și atâtă, căci scrisu este: „Potieno slătutu totu frementatură o dospesce.“ — Vorbă potenți numai: ne este nouă mila de națiune? ne este mila de unu popor drăpiti să necajtu? ne pasa chiaru de noi să de familiele năstră? mai tienem vreau contu, inea să de istoria, înaintea cărei inca vomu avé a responde la tempul seu? Décă ne pasa, — atunci apoi ni slătutu înainte probleme frumose, mari și grele, de a căroru deslegare numai consolidati ne potem apucă; iera spre a ne consolidă, nu ni se ceru nici sacrificii mari, nici capitale enorme.

O mica abnegare de o parte și de altă, unu micu triumf prete patimile personali, atâtă e totulu, — și consolidarea e gata, iera luptă ce aveamu a oportă e castigata pre jumetate.

Décă nici atâtă jertfa n'aru si în stare a aduce barbatii nostri cei cu treceau și reputație pentru salutea natunei, — apoi dieo aru si paguba să pecatu, de totu vorbele ce le scotem din gura, de căte ori mai vorbim de lupte naționale. Omulu bietulu, e aplecatu a speră totu-deună acea ce doresce; — de acea eu amu firmă sperantia, ca apropierea și consolidarea barbatiloru năstrui — are si trebuie sa urmedie cu ori-co pretiu, căci mai cunosc.

Sa trecemu acum mai departe.

Pră terenul politicu — dupa cum ni slătutu treblele n'avemu prospectu acum de cunoscere a face vre-o isprava buna; într'aceea, dupa nuorū urmăria seninu, să asiă pre cătu tempu vomu scăi a ne folosi de ocasiuni, să ne vomu scăi intelege noi între noi că omeni maturi, — aveamu totu dreptatea a speră multu dela victoriu; iera pâna atunci sa cautâmu la desvoltarea poporului nostru, căci numai

pre contă acestui mai potem să noi vorbă că români. Décă nu potem mai multă, apoi baremu să ne interesăm de sârșea lui, de-să obstacolii ce împedea desvoltarea poporului nu depindu totu-deună delă noi. — Sa spunem cu ori să care ocazie să regimului, ceea ce suntem deatori ai spune, ori ne va dă ascultare ori bă.

Unu poporu nu poate ajunge la o stare oresi-care buna, — decătu numai prin desvoltarea sea intelectuală și materială.

Ambele aceste facultăți se condiționă una pre altă, său mai la inteleșu vorbindu: unu poporu diligente intocmai că și individulu prin cultura și știința, poate ajunge usioru la o stare materială mai buna; iera poporulu de o stare mai buna, poate cu înlesnire a se cultivă și a se lumină.

Desvoltarea intelectuală inse e absolută cu nepotinția, săra de scoli, săra de instrucție. — De ce să nu spunem lumei, ca treblele năstră cu scolile slătutu reu preste mesura, ca stâmu multu mai reu decătu cum amu statu sub sistemulu nemțescu absolutisticu celu atâtă de orgisitu. Si cum? Iată cum: Pâna cându regimului nemțescu, ni da sprigionă și ajutoriu în trăbă scolelor năstră, săra a-si și preținu vre-anu amestecu internu, adeca săra a alteră caracterul confessionalu alu scolelor, lasându-ne a ne potă desvoltă noi pre noi pre calea naturală; regimul de astadi ne dedu o legă, — intielegu art. 38, din an. 1868, — carea nă face cu totu imposibilă desvoltarea naturală.

Să scrisu în privința acestei de ajunsu, încătu a vorbă acum mai pre largu aru si o perdere de tempu. — Mai de parte: pâna cându regimului nemțescu ni dedu pentru fiecare-confessiune căte unu consiliariu de scoli de aceea-si confessiune, regimul de astadi ni-a datu o gramada de inspectori scolari, de religiune și naționalitate străină, — parte mare totu omeni alesi că dintră dinu cări nu ne cunoscu nici poporulu, nici limbă năstră, căcăndu aru si vrutu cu această să ne dica: Ce mai vremu noi sa scimă de scolile văstre cele românesci cu limba și confessiune română? pâna cându consiliariul scolaru alu regimului nemțescu avea strengă instrucție a se pune în contielegere cu inspectorii scolelor năstră spre a li dă acestoră posibilitate ajutoriu moralu, inspectorii scol. ai regimului de astadi, mergu prin comunele năstră de oșpulu loru, și facu treblele loru numai cu solgabirale magiare, scăti dy, cum. — Spunendu adeca bietului poporu devenit ignorantu nu din culpă sea, apoi și scăpatu și seracu: „Ce mai vreti voi cu scările văstre, voi suntem omeni seraci, n'aveti bani, regimul ve va ajută facendu scoli dupa cum poruncesc legea“ etc.

Mai vorbesce acum căte 'ti place bietului poporu — seracu, — cu care te

poti intielege numai asiă, décă nu-i vei cere bani.

Eata aci unu gravamen, de ajunsu în sine singuru, săra că sa mai vorbim de celea multe altele, pentru că națiunea sa se fia adunată într'unu congresu, — spre a spune regimului curat, ca români n'au meritato, n'au acceptat unele că acestea dela constituția din dia de astadi, cerendu cu totu energiă, că o astu felin de lege amenintătoare cu esterminarea, impăratore chiaru de aceea ce are omulu mai sănătă pre fată pamentului, sa se straformă pre calea sea legală. Bine, 'mi veti dice, dara regimul de astadi, n'aru face această cu nici unu pretiu. Ce-ni pasa, noi ne facem de dorintă năstră, ne salvâmu onoreea și consciinția, apoi ce nu s'aru fi intemplatu astadi, se va putea face mâne său mai tardiu de sigură.

Sa simu noi odata numai compacti, solidari, și va veni tempulu potă nu preste multu, cându și poternicii dilei se voru convinge, ca dieu și români voru si buni de ceva, nu suntu nici ei de lepadat.

Intr'aceea vrendu nevrendu cauta sa constatămu, ca mai suntu inca și uenele împedecamente cu referința la trăbă scolară, ce provinu ici colea inca și din diferențele confessionali.

Intr'unu dintre nădele năstră trecute s'au fostu facutu o propunere spre a ne apropiă unii de alti, intielegându-ne reciproc — baremu pre terenul scolaru, intielegu — ea în comună mister, scola se părte caracterul confes. ală majoritatice: această propunere s'aru fi primitu după cătu amu inteleșu și de către frății gr. catol. intr'o confrația scolară a loro. Mi se pare că și această idea inca a murită în nascerea sea, — după cum se intempla cu multe alte lucruri românesci. — Se trece acum săra a mai lungi vorbă și despre acestu obiectu, la starea materială a poporului nostru, că la ună, carea conditionă în forță mare mesura desvoltarea și înaintarea unei națiuni, — săra a mai aminti aci inca și de rolă oea însemnată ce o jocă materialismulu în diu de astadi — dela unu cornu de lume pâna la cela laltu.

Cunoscem cu totii, cum în astă lume rea, spre a-si potă asigură o națiune viitorulu seu, spre a-si potă crea omeni independenți, omeni cări sa nu fia siliti a-si tortură consciința, terindu-se că amfibie, — cându pre uscatu, — cându în apa, de căte ori suntu stremtorati a marturisi căte unu adeveru, se ceru midilöce, celu putieno o stare materială mai bunisora de cătu cea a năstră din dia de astadi, căci independentă după cunoscutele proverbu — se incepe dela busunariu; într'aceea eu nu me astu astadi în poziția de a ve putea scrie aci despre comerțul, industria, meseșurile și artele — atâtă de slabută reprezentate la poporul năstru; me margini-

nescu a atinge aci numai, ca poporul nostru inca astadi se folosește cu o deosebită predilecție mai numai de asiă numita economia, — de lucrarea pamen-tului. Trianul român inca și pâna astadi nu cunoscem mai mare fericire pre-pamento, de cătu căndu 'si vede înjugați căte patru boi a-i sei, returnandu cu plugulu brasdele pamentului, — după care dice elo ca trecesc lumea totă. Această inse nu însemnă bici decum, că cându românul n'aru si intocmai capace și pentru alte intreprinderi, precum și pentru arte și meserii. — Sa nu uitămu ca și alte popore numai tardiu s'au con-vinsu despre adeveratele avantajii ale meserielor, — impins se stremtorale ore-si cum de necesitate, după cunoscutele proverbu; „omnes artes docuit ne-cesitas.“ — Se vedemă dura cum stâmu cu economia năstră? Eata totu cam asiă cum a inviată pre această poporul nostru cu ani înainte, după cum o vede elu practisata și la poporale conlocuțioare — maghiari și sasi, cari inca n'a facut pre terenul economiei progrese, — de a pun lumea în uimire. — Aci stâmu totu camu egali unii cu altii. Intr'aceea deca cumva s'a interesat cine-va dintră noi a se ocupă spre a-si face unu micu studiu din cunoștințele economice, s'a potutu convinge, ca lucrându-se pamentul ce se mai astă in posesionea poporului nostru după o economia mai ratională, — de cătu cea de astadi, potă sa produca unu folosu, inca odata pre altă. Mosile cele manunte, ce suntu de prezentu in mănu poporului nostru binecultivate, mai suntu inca in stare a-lu feri pre unu siru de ani înainte, — săra că sa devina la sârtea lazaronilor neapolitani, său a proletariilor — săra nici unu capetaiu, de cari gemu astadi totu cetățile europene. — Intrebarea e numai, ca cine sa ne descepte poporulu? Cine sa-i arete, foloselele, cele mari ce i le potă produce o economia ratională? că asiă sa nu simi si-liti a mai vedé inca și pre viitoru de alongul satelor, gradini desgradite, pline de ciulini și maracini. — Cine sa convingă pre trianul român, — și inca nu numai prin vorbe și scrieri diuaristice — după cum se cam face pre la noi, ci și prin fapte, prin exemple, prin pracea, cumca acele côte sterpe și parasite, ce suntu astadi trecute în catastru că locuri nepotrivate, plantate cu arbori și pomi roditori de feluri soiuri — după natura locului, potu cu tempu să aducă mai totu acelă-si folosu, ce-lu produce pamentul celu bunu din mediul campie. — Totu in sensulu acesta s'aru potă vorbi aci multe și despre prasirea vitelor, unicul ramu cu care noi ardelenii mai potem face astadi unu micu esportu in afara. — Cine dura sa facă acesta propaganda intre poporulu nostru, și inca după cum amintim mai susu — totu in pracea.

mitu credința. Asiă dura trebuie ca acela minune a convingu într'unu modu mai chiaru și mai poternicu despre inviere, de cătu insuși aspectul. Minunile și semnele Apostolilor suntu deci argumentul celu mai puternică despre invierea Domnului. — Chiara pentru aceea dice chiara densulu: „Adeveru, adeveru dicu văou, celu ce crede întră mine, va face lucrurile, cari eu le facu, și inca și mai mari.“*) Pentru ca tomai atunci venise la midilöce restignirea și multi se scandaliseră de acea impregiurare, drept aceea se arează nevoie de mai mari minuni. Décă Christosu după despărțirea sea aru si remasă in mormentu și in moarte, după cum asfirma Iudeii, și nu aru si inviētu și inalțiatu la ceriu: atunci nu numai că nu s'aru si facutu minuni mai mari, dura nici de cătu in numele lui nu nu s'aru si mai potutu templă. Fiti cu atenție căci in cele duse jace argumentul celu mai validu pentru invierea lui Christosu. Inca odata voiu se mai dicu.

(Va urmă)

*) Ioanu 14, 12.

au credințu, au deca să aru si aretatu pre sine ca a inviatu din morti, nu aru si fostu mai furiati? Ce e dreptu ca prin acea nu aru si deplinitu nimică, ince și aru si marită impietatea și pedepsă. Ca asia dura sa-i elibere de o furia superflua, nu s'a lasat a se vedé de densii, de cătu numai de discipulii sei; căci i-aru si espresa numai unei pedepse prea mari, căndu după restignirea sea, saru si mai aretatu loru. —

Elu s'a subrasu asiă dura dela ochii loru, că sa-i crutie, ci s'a aretatu loru prin minunile Apostolilor sei. Totu ună a fostu că se vădă pre celu ce a inviatu, său se andia căndu a disu Petru: „In numele lui Iisus Christosu scălate și umbla.“*) Acestea minuni ale Apostolilor, facute in numele lui Christosu, au fostu celu mai tare argumentu pentru invierea lui Christosu, ca cum aru si potutu face acela insuși aspectul celu ce a inviētu. Cându a auditu poporulu, ca Petru a disu celui sciopu: „In numele lui Iisus Christosu, scălate și umbla“, au credutu mai multe mii. Acelu Apostol a vediutu pre celu ce a inviētu, si totusi nu a voită se credea; acești inimici a lui Christosu ince adu vediutu minunea lui Petru, și pentru aceea au pri-

—

mitu credința. Asiă dura trebuie ca acela minune a convingu într'unu modu mai chiaru și mai poternicu despre inviere, de cătu insuși aspectul. Minunile și semnele Apostolilor suntu deci argumentul celu mai puternică despre invierea Domnului. — Chiara pentru aceea dice chiara densulu: „Adeveru, adeveru dicu văou, celu ce crede întră mine, va face lucrurile, cari eu le facu, și inca și mai mari.“*) Pentru ca tomai atunci venise la midilöce restignirea și multi se scandaliseră de acea impregiurare, drept aceea se arează nevoie de mai mari minuni. Décă Christosu după despărțirea sea aru si remasă in mormentu și in moarte, după cum asfirma Iudeii, și nu aru si inviētu și inalțiatu la ceriu: atunci nu numai că nu s'aru si facutu minuni mai mari, dura nici de cătu in numele lui nu nu s'aru si mai potutu templă. Fiti cu atenție căci in cele duse jace argumentul celu mai validu pentru invierea lui Christosu. Inca odata voiu se mai dicu.

(Va urmă)

*) Ioanu 14, 12.

*) Fapt. 3, 6.

Cine dăra să facă acés! — altul nu-i văd dice pote de red! decât preotimea și invetitorii nostri. O datorintă totu cam de natură acăsta amu vediu'o impunendu-se preotimii năstre în dilele trecute în Nr. 20 alu st. d-v. diuariu.

Som să eu de acord — da, că preotii sa premărgă să acăi, nu numai pentru ca ei stau în imediată atingere cu poporul, ci și pentru ca clerul nostru — preotii nostri, în starea în care suntu ei astădi, cu putină exceptiune suntu totu-o dată și economi, uneori chiar muncitori de pamant, în sensulu strictu alu cunventului.

Bine, dăra cum, voro invetă preotii nostrii pre cine-va, acea ce nice ei n'au invetiatu în totă viéla loru? —

Sa numai credă cine-va pentru totă lumea astă, cum-ca economia este iecă numai asiă unu lucru usioru, o occupație tieranescă de totă dilele. Nu nici de cum. Economia, — să acăi are a se cuprinde totu ce se intielege în acăsta terminație generală, — cere astădi un studio fără vastu, o multime de esperimente impreunate nu arare ori inca să cu căte unu risico, ea cere o praca și o desteritate fără mare. — Pote să asiă dăra cine-va teologu cătu de bună, pote să inca să doctoru — mai sciu să eu din căte arte bele; de acă inca nu urmădia, ca acelă sa sia de odată și economă bună. Au nu cunoșcemo noi pre totă diu'a o multime de omeni cu cunoștințe frumos-e, caroră dandule a măna unu coșoru simplu n'o sa-ti sia în stare, a-ti face o singora crestatura spre a-ti oltoii unu pomisioru.

Mai pretinde apoi acăi dela atari omeni că sa-ti mai cunoșcea inca căte o boliă, de carea patimesce cutare planta, cându acestea precum scimă inca să au o multiime de morburi și suferințe, în tomai că si animalele.

Vrendu asiă dăra că cunoștințele economiei sa strabata prin preotime între poporul nostru în totă părțile, înainte de totă sa dăm preotimiei instrucțiunea cunovita din acestu ramu de știință, cea ce în lipsa de alte institute agronomice, nu se poate eșefui pre alta cale — mai usioră, decât deschidiendu lângă instituțile noastre teologice-clericale, și că o catedra pentru studiile economice, cu aplicare mai multă în praca. Propunerea cunoștinților economice, incapă cătu de bine lângă dogmatică și pastorală. — Ară fi asiă dăra o dauna fără simtire, cându deschiderea unei catedre pentru cunoștințele economice, lângă instituțile noastre clericale, — s'ară mai amână — sia chiar și numai pentru unu tempu scurtu. —

Proiectu

pentru procedura în procesele matrimoniiale și divorțiale, pentru forurile biser. gr. or. din archidiocesa compuse de Dr. Ioane Borcă, fiscu și defensoru la consistor. archid.

§. 1. Procesele divorțiale se tratează și se decid prin cele 3 foruri stabilite în Statutulu org. și adeca în I-a instantia prin seau-nulu protopopescu, în a II inst. prin seau-nulu curatul bis. alu consistoriului archid., în a III instantia prin seau-nulu curatul bis. alu consistor. metropolitanu. (§. 33 p. 2, §. 121 p. 10, §. 166 Stat. or.)

§. 2. La aducerea unei sentințe meritore, privitorie la matrimoniul și convietuirea părților litigante, fia-care foru trebuie să fia compus din numerulu plenariu alu membrilor lui, statorită în Stat. org. (stat. org. §. 32, și resp. 115 și 162.)

§. 3. Fia-care foru are lângă sine căte unu defensoru alu legilor și alu sacramentelor matrimoniale, carele este chiamat, mai înainte de aducerea sentinței a-si dă în scrisu parerea sea despre cauza. Elu poate asistă la pertractarea și deciderea procesului cu votu informativu (§. 440—442. C. dr. can.)

§. 4. În procese divorțiale nu se admitt judecători alesi — juri. (fără numai în cele disciplinari §. 426 C. dr. can. Can. 9. sin. ecum. IV din Calcedonu, can. 16 sin. loc. din Cartagen'a.)

Despre recusații și delegații.

§. 5. Recusația vre-unui membru alu forului are locu:

1) Cându vre-unu membru său presiedintele forului este rudită în spicile oprite de stat. org. cu vre-ună dintră părțile litigante, său cu parintii cu tutorii, advocații și aperitorii loru;

2) Cându vre-unu membru său presiedintele forului au servită său servescă în același procesu de marturie său advocatul alu vre-unei părți litigante;

3) Cându vre-unu membru său presiedintele este inimicu dovedită alu vre-unei părți litigante său sta în procesu cu acelă;

4) Cându acelă, ce au fostu membru votisatoriu său advocatul și aperitoriu în același procesu la forulu de josu, devine membru votisatoriu la forulu mai înaltu.

§. 6. Ivindu-se atari pedeci în vre-unu membru alu forului, presiedintele acelui foru este datoriu din oficiu său la cererea părților, a substitu pre membrulu impedecat cu altu membru; iera ivindu-se atari pedeci în presiedintele insusi, său jumetate din membrui forului de I-a instantia, atunci consistoriul va delegă pre altu foru de I instantia.

Devenindu atari pedeci între membrii în a II instantia, atunci Archiepiscopul ii compete a substitu pre membrii impedecati.

§. 7. Atari pedeci se cercetează din oficiu să se despune delaturarea loru prin presidiu. Inse să părțile litigante și aperatorii loru suntu datorie a aduce atari pedeci la cunoștința forului de tempuriu, căci deca vre-unu foru din necunoscerea acestoru impregiurări impedecatice, aru decide procesul, acea decisiune numai atunci se poate anulă, cându acelea au fostu său au trebuitu sa fia cunoscute membrului respectivu, său presiedintelui, și acestia le-au ascunsu.

Despre sfără activităție forului.

§. 8. Procesele divorțiale, precum și totă causele matrimoniale se intențează, se pertractează, și decidu, asemenea și investigație se face mai înaintea la forulu protopresbiterale de I instantia după normele acestei proceduri și pre basea canonelor bisericei dreptu-credinciose gr. or.

§. 9. Forurile mai înalte inca potu căta pre părțile litigante, pre parintii, tutorii și aperatorii loru spre ascultare, deca au sositu procesulu acolo.

§. 10. Forurile de I instantia au a purtă protocoile regulate deosebite pentru procesele divorțiale, și suntu datorie a asternie consistoriului la 1 Ianuaru și 1 Iuliu a fia-cărui anu unu conspectu despre totă procesele divorțiale incaminate la acelu foru.

§. 11. Actele procesuale finite se pasărează în archivulu consistoriului.

Despre competența forului.

§. 12. Partea actora are a căută pre partea incta la forulu acestei carele este competente, pâna la finirea procesului I. (§. 424 comp. dr. can. Can. 38 sin. loc. din Cartagen'a, art. dietală 48 din 1868.)

§. 13. Pentru credinciosii bisericei gr. or. din archidiocesa, este forulu competență acelă, în cărui tractu părțile s'au cununat și au domiciliul loru stabilu, său l'au avutu, pâna la faptică loru despărtire (§. 424 și 427 compend. drept. can.).

Acăsta se intielege și despre procesulu edictală pentru prighbirea unei părți și în acelu casu, cându fetiele casatorite din archidiocesa s'ară fi stramutat cu locuință afara de archidiocesa, în care casu din urma inse, deca fetiele se voru fi asiediatu cu stabilitate în vre-o eparchia a Metropoliei noastre, consistoriul archidioceseanu poate autoriză pre forulu de acolo, spre a pertrată și decide procesulu.

§. 14. Afara de casulu prementiunat, deca fetiele din archidiocesa, ce s'au cununat aici, se voru divorția de către altu foru afara de archidiocesa, acăsta devorțiere, în archidiocesa numai după o nouă pertractare și decisiune de către consistoriul archid. va potea capetă valoare. (repres. din 1868 către ministrul de resbelu).

§. 15. Credinciosii apartenatori la archidiocesa, care s'au cununat afara de ar-

chidiocesa, se potu divorția numai de către forurile archidiocesane competente după domiciliul părților în archidiocesa (anal. can. 2 sin. ecum. II).

§. 16. Controversiile despre competență intre forurile din archidiocesa se decidu de către consistoriu finalmente, după canonele și usulu bisericei noastre.

§. 17. Fia-care foru are a-si cercetă competență sea din oficiu său și după obiectu-nile părților.

§. 18. Competența unui foru nu se poate alteră prin invoarea părților litigante.

§. 19. Actele petrecute la unu foru parutu de competente din archidiocesa, a cărui incompetență inse s'au adveritit, potu se aiba, afara de decisiunea finală, valoare și la forulu competente; acestu din urma inse poate orendui intregirile necesare.

§. 20. Pertractările și indemnările de pace premergătorie incaminarei procesului divorțialu, se potu face cu deplina valoare dinaintea preotilor și resp. protopopilor, în a căroru parochii său tracte se află părțile litigante la acelu tempu.

Despre prezentarea și reprezentarea înaintea forului.

§. 21. Părțile litigante au de a se prezenta în persoana înaintea deregatoriei bisericești, cându se cere; iera cu cele minorene se potu prezenta și parintii și tutorii loru; asemenea și în casuri de absentare a loru. Încercările de pace au a se face totu-deună în fată părților și cu acestea, spre care scopu, affânduse de lipsă, se potu căta singure părțile litigante. Asemenea și pornea (incaminarea) procesului și ori-ce dechiaratiune pentru insistarea în divorțiu său abatere dela cererea divorțială, precum și dechiaratiunea de multiemire său nemultiemire cu sentința adusa, are să se facă în fată părților litigante și de către acestea. Atari dechiaratiuni se potu primi și în scrisu, dela părțile, ce suntu capaci de a scrie.

§. 22. Advocati autorizați se primescă că aperatori ai părției litigante; ei inse trebuie la prima infatisare a loru, cându acăsta se face fără de părți, său în primul scriptu, se producă plenipotentie formande de către partea litigante, iera în casu de minorenitate, și de către tatalu sau tutorulu ei subscrise §. 85. (v. ord. consist. din 25/10 1871 nr. 870).

Despre actoru inctu și arata-toria.

§. 23. Actoru și inctu în cause divorțiale poate fi barbatul său femeia cari suntu legalimente cununati unulu cu altulu.

§. 24. Să acelui barbatu său femeia poate fi actoru și inctu, cari convetiuesc celu putin de 10 ani, că și în matrimoniu, și voru a combate legalitatea casatoriei și a se desparti (anal. din can. 13 a lui Teofilu alu Alessandriei).

§. 25. Inctulu se poate face actoru în același procesu, deca elu în primul seu respunsu ordinariu asupra actiunei reconvine pre actoru cu alte invinuiri din alte motive (C. dr. can. §. 439.)

§. 26. Prin acăsta reconventiune nu se alterază competența forului (§. 12).

§. 27. Arafatoriu poate fi ori-ce creștinu, carele cu temeu aduce la cunoștință jurisdicțiunei bis. casatorii și convietiunii ilegale și condamnate de biserica.

Despre citatiuni și intimatiuni (ad manuari).

§. 28. Citatiunile în judiciu și intimatiunile dispositiunilor și harthielor către părțile interesate se efectuează prin parochii locali, cari suntu datori fără amanare și sub responsabilitate, a admanuă harthiele, a luă subscrierea adresatului în fătă de admanuare (fileră) despre primire și a o asternă fără amanare la scaunulu protopopescu, iera în casu de refuzare ori de absentare a părției a raportă despre acăsta și despre ubicatiunea absentului.

§. 29. Intimatiunile se facă la măna părților litigante, și cându suntu ele minorene, totu odată și la parintii și tutorii. Scripte de allegatiuni se potu intimă și alocativilor legitimati.

§. 30. Forulu protop. este datoriu a

intimă scrisorile presentate la elu, fără amenare la partea părții prin parochii tractului, iera în altu tractu prin recurarea protopopului resp.

§. 31. În casu de neascultare, ascundere, său oponitie a părției conveante, său și spre cercetarea părției absente se poate cere asistința deregatorielor civili, și politice (comunali, cercuali) său în casu de lipsă se poate recură forulu statului pentru efectuarea intimatiunei după normele legii civile.

Despre procederea forului.

§. 32. La desființarea casatorielor încheiate fără de lege precum și la împedecarea său desfacerea convietiunii loru ilegală și inmorală, judecătoria bisericește, în altu tractu s'au facutu său se petrecu acestea și cărei pre orice cale iau venită acestea la cunoștință, procede intru tōte din oficiu după prescrisele procesului extraordinariu; iera la desființarea casatorielor legale procede forulu competente, după formele procesului ordinariu, numai atunci, cându vre o parte cere divorțul, iera după incaminarea procesului, procede forulu spre eruarea adverului în cercetarea doveditorilor după principiul investigaționalu. (§. 444, C. dr. can.)

Despre procesulu extraordinaru.

§. 33. În procesulu acestă, după ce judecătoriul au aflatu pără său aretarea destulă de temeinica, fără amenare chiamă pre părți și deca și de lipsă și pre parintii și tutorii loru său pre culpabilii spre a-i asculta în modu sumaricu, iera în casu necesarui procede de locu la investigație, și după ce pre deplinu s'au dovedită ilegalitatea cununiei și a convietiunii pronunță prin sentință de nulitate ilegalitatea cununiei, iera desfacerea părților necununate prin decretare.

§. 34. Atari decisiuni dimpreuna cu tōte protocoile și actele se asternu fără amenare consistoriului spre finală decisiune. Inse să consistoriul are voia a paști în atari casuri la pertractare și decisiune.

Despre procesulu ordinariu.

§. 35. Tōte causele și procesele matrimoniiale și resp. divorțiale se pertractează ordinariamente și adeca în modu sumaricu, protocolariu său scripturisticu, și se cuprindă în aceea, ca numai la expresia cerere a părției cununate se procede să numai după ascultarea părților (afara de casulu §. 105.) se pasăsește la investigație și se aduce decisiune.

Despre procesulu sumaricu.

§. 36. Procedură sumaria stă întră-ee, ca judecătoriul, după acușa său jalfă data în scrisu său prin graiu, cătează pre părțile invrasibile într'unu terminu scurtu (celu multu de 15 dile) înaintea sea spre ascultare, și acă, fără a concede alegate formale și lungi, eruiaza adverată stare a lucrului, și despre acăsta ia protocolu și decide lucrul prin decretare.

Părție incta, la cererea ei și în casu de lipsă, i se poate concede, a-si dă respunsul în scrisu într'unu terminu de 15 dile; iera asupra respunsului acestuia ierasi se pertractă lucrul, precum s'au disu în acestu §. (§. 451. Comp. dr. can.)

§. 36. Dupa procedură sumaria se pertractează de regula cererile pentru reintregirea vietiei conjugale (procesu matrimonial), pentru provisoriu deosebire a locuintei părților și dispusețiunile în privință vietuirei creștiniști și morale a părților și alte sfedi și neintelegeri între părți, cari nu ajungă pâna la unu procesu divorțialu, precum și acele cause proovedute în normele urmatrice.

§. 38. Asemenea în modu sumaricu se facu și pertractările de pace între părți și dispusețiunile pentru îngrijirea de copiii loru, înaintea forului, inse fără a se condece inscrișuri.

Despre procesulu ordinariu protocolar și scripturisticu.

§. 39. Procesulu acestă se introduce, cându vre-o parte cununata staruescă a se desparti totalmente de către sociul ei. În acestu procesu se concede părților a alegă-

pâna la quadruplica, a-si aduce dovedile in rendul loru si a se servi de remedie de dreptu (procesu divortialu) (§. 446, 470. p. 9. C. dr. can. § 30 1854).

Despre incercările de pace si prepararea procesului.

§. 40. Dupa ce s-au nascutu diferintie intre fetiele casatorite caru aru indemnă pre vre-un'a din ele a cere divortul ambe părți suntu datore a se infatiasi la parochulu loru séu la preotulu locului (§ 20), si a espune acelui'a verbalmente causele si vointia loru. Preotulu este detorius a incercă cu tōte midilocene bisericesci si morali pace intre fetie, iera déca nu-i va succede acesta, la 8-14, dile a chiamá inca doi crestini si a repetă in fatia loru incercările de pace eventualmente a cită inca odata pre părți spre acestu scopu.

Déca tōte incercările aru remanea fără rezultat, preotulu are a dā părtilor unu atestatu oficiosu subsrisu si de barbatii in crederei, in carele se espune pre scurtu caus'a si indemnări de pace si rezultatulu, si a le indrumă cu acel'a la protopresviterul respectiva (§. 30/854).

Se intielege de sine, ca preotii au voia si datorintia, a indemnă la pace pre tōte fetiele invrasbite in orice modu si din orice cauza.

§. 41. Infatiendu-se părțile la protopresbiteru, cu atestatulu preotului, acesta ierasi va incercă asemenea a le impaciunsu déca numai o parte se va infatiasi, va cită pre ceea-lalta parte in scurtu tempu spre acestu scopu.

Coungendu-se protopopulu pre deplinu, ca nu-se pote restabili pacea séu in casu cându partea parată nu se va infatiasi nici la a 2-a citatiune in terminu scurtu elu va prepară pre părți séu pre partea ce staruiesce in divortiu pentru procesu, si i va indrumă a aduce atestate oficiose formale de botediu pentru ambe părți, de cununie, si in casu de trecere dela alta religiune, si despre acesta séu dupa imprejurări a recură atari atestate din oficiu, spre care scopu se pote concede unu terminu scurtu.

Convingendu-se protopopulu despre religiunea părtilor si despre competintia va concede incaminarea (pornirea) procesului (litis constatatiunea) si va statoru cu părțile lângă caru potu fi si representantii loru, modalitatea procesului dupa §§ urmatori. Despre tōte aceste pertractări se va luă protocolu, lângă carele se accludu atestatele. (§. 30/1854.)

§. 42. Părțile au voie a-si alege in procesulu divortialu form'a procederii, si adeca séu form'a protocolara, dupa carea ele la infatiosiare alegeaza la protocolu, séu cea scripturistica, dupa carea alegeaza prin inscrisuri ce le presentă la foru. Acesta alegere se pote face numai la diu'a incaminarei procesului (§ 41), si dela alegerea facuta odata nu se mai pote abate, fără numai incătu concede acesta procedura.

§. 43. Déca partea parată nu se infatiosidă spre statorirea formei procesului, atunci partea actora si pote alege singura form'a.

§. 44. In casu cându părțile nu se unesc in alegerea formei, protopopulu prin decretare motivata pre scurtu si enunciata de locu, va dā locu acelei forme carea va fi mai acomodata imprejurărilor si va aduce mai putine spese. De regula va preferă procesulu protocolar. In contr'a acestei decretări partea nemultiamita pote recurge in terminu de 3 dile la consistoriu, carele va decide finalmente; mai tardiu nu se va primi recursulu.

Despre form'a protocolara.

§. 45. Statorita fiindu form'a protocolara, protopopulu prin ajutoriulu notariului forului la diu'a desemnata este detoriusa luă acesta la protocolu cu de-ameruntulu si a insemnă dovedile aduse, a o proiecti actorelui carele ova subscrisi si părției contrarie si a explică acestia; apoi a luă respunsulu acesta la protocolu, tractându-se că si actia, si asi mai departe pâna la finirea alegatii-

loru caru potu trece si pâna la Cuinduplica si pâna la perfecta lamurire a causei, in decursulu căroru protopopulu este detorius a investiția pre părți că sa-si espuna numai lucrurile momentuoase ale causei cu acuratetia si sa-si arete dovedile. Dupa finirea alegatiunilor si a intregu protocolului acesta se subscrise de către părți si cei ce voru fi cu ele de fatia, apoi de către protopopulu si notariulu (§. 452 dr. can). Nepotendu-se fini pertratarea in acea-si dì se va continua in dilele urmatore, fără alte intrerumperi.

§. 46. Nefindu la diu'a statorirei procesului partea actora pregatita, de a-si espune cu deseverisire actia sea, séu déca ea dupa darea responsului asupra actiei protocolate nu aru fi in stare si pregatita a si dā de locu replic'a; i se pote concede o amenare pâna la o alta dì, ce o va determina protopopulu de locu, inse sub acea urmare: ca déca la acesta dì nu se va infatiasi actorulu spre darea actiunei séu a replicei, elu se va privi că si cându nu mai voiesce a-si persecua procesulu de divortiu. In acestu casu protopopulu dupa trecerea terminului de restitutiune, va decretă stângerea actiunei resp. a procesului si va indemnă pre părții la convietuire. La aceea-si dì pote aduce actorulu actia séu replic'a sea si in scrisu, carea se tractădă că si protocolul (concl. din §. 437 p. 4 C. dr. can. si § 31/1854).

§. 47. Déca dupa darea si improtocolarea actiunei, partea incta nu va fi pregatita pentru responsu, séu in urma replicei date pentru dupica; i se pote concede asemenea amenare (§. 46), inse cu acea urmare: ca déca la diu'a urmatore nu se va infatiasi séu nu-si va dā responsulu, ea se va mai cită inca numai odata prin graiu séu prin biletu, spre a-si dā responsulu, si déca nici atunci nu se va infatiasi séu nu va respunde la actia, forulu dupa trecerea terminului de restitutiune, in casu de neinfatiosiare va pasi la cercetarea motivei loru si dovedilor produse de actorulu, déca acesta s-au infatiosatu si au cerutu continuarea procesului, si asi se va decide caus'a. Asemenea va procede forulu, déca partea incta la celu dintaiu terminu prolongitu spre darea replicei nu se va infatiasi séu nu-si va dā dupica, iera actorulu se va infatiasi si va staru pre lângă divortiu. Si partea incta va poté la diu'a prolongita a-si aduce responsulu séu dupica sea in scrisu, care se tractădă că si cea protocolara.

§. 48. Dupa improtocolarea replicei va cere protopopulu de locu a se dā ultiorile alegatiuni pâna la fine, pentru carea inse nu se mai concede amenare.

§. 49. Déca la ori care dì de infatiosiare, nu s'aru infatiasi nici o parte si nici aoperatorii loru, părțile se voru privi de impacate si dupa trecerea terminului de restitutiune se voru predă actele la archivu.

(Va urmă.)

Declaratiune.

Filia cu o scire la a cărei cunoștința amu ejunsu numai acum si carea si are originea celu potientu din o fantană reu informata, me vedu constrinsu prin acesta a dechiară:

ca, déca Escoletia Sea, carele dorere a fostu pré curendu rapitu de mōrte, dlu Archiepiscopu si Metropolitu de mai nainte, Andreiu Baroanu de Sia-

gun'a, a lasatu dupa sine pentru neuitabilele sele merite pentru poporulu român si biserica de religiunea gr. or. precum si pentru statu, numerosi veneratori, căroru memorie lui este netrecătoare si in mare slima, — potu pretinde si eu cu totu dreptulu a fi numeratul intre amintitii veneratori.

Sabiul 26 Mart. (7 April.) 1874.

Dr. Basiliu Szabo, fizicu comitatense in com.

Albei superiore.

Varietati.

* * (Trista nouitate) Elementul celu mai aprigiu alu naturei, folculu, in contr'a căru mai putien se scie asigură si aperă poporulu nostru, Dumineca in diu'a s. Florii au presacatu in cenusia opidulu Dobr'a.

Dupa esirea dela S. Liturgia pre la 11 si 1/2 ore s'au esocat focul intr'onu grajdul, care fiindu ajutato de unu ventu despre orientu au loatu dimensiuni infinitator, contra căruia n'au fostu crutiata nici S. Biserica, acestu s. lacasius au latusu focu in coperisul care au fostu de siadile, din caldur'a acesta au latusu in launtru turnulu din susu de elopotnitia acoperit u pleu, care dupa ce a slabiti au picatu josu că cum aru pică unu luciferu, clopotele dōne s'au topit, unulu au remas, in launtru totu au fostu cruciatu; de aici unu ventu intorsu despre nordu-vestu, au dusu focul cu intime inspiimentalore pre partea sudica, unde pâna in pamentu totu au arsu, victimă acestui pericolu au cadiutu si o femeia care fiindu inpresurata de tōte părțile nu au potutu sa mai scape, iera familie nenorocite suntu la o suta, adeca majoritatea opidului, la acesta nenorocire se dice ca au fostu causa, negrigia unei femei, carea dorere se numera intre cele inteligente.

Mare este nenorocirea si trista starea acestorui nenorociti dintre cari numai unulu au fostu esecuretu, intre acestea se numera si s. biserica a căruia turnu numai de doi ani au fostu radicatu, care era fal'a Dobrei si un'a dintre cele mai frumose biserici ale archidiocesei. Eata negrigia ce s'au facuto in dieci de ani, intr'o ora au presacatu in cenusia „Flero possum, sed iuvare non“

* * (Diu de Balan a fostu o travitu.) Balan a fostu ambasadorul Germaniei la curtea din Brusela. Invitatul la o cina densulu dupa ce a parasiu societatea deplinu sanatosu a mortu o mōrte repentina, carea a datu ansa la diferte presupusiuni. In Berlinu circula faim'a de vre-o căte-va dile, ca ambasadorulu a fostu otravitu. La tōta templarea, scrie, „Spen. Ztg.“ suspitionea, ca mōrtea repentina a ambasadorului nostru in Brusela a urmatu la reintorcerea sea din o societate, pre carea o parasi asfându-se căto se pote de sanatosu, prin otravire, e sustinuta si in aselea cercuri, care s'au aprope de reposatulu si de acea are sa urmeze o obductiune a cadavrului carea se ascépta cu cea mai mare incordare. Autoritatile medicinistice s'au enunciatiu intr'acolo, ca unu omu nu pote mori in asiā scurtu tempo (3/4 ore) numai de convulsioni pantezelui, togm'a asiā de neverosimilitate, ca s'a ruptu vre-o venă, pentru ca in asemenea casu aru fi trebuitu sa urmeze mōrtea cu multo mai rapede. Numai atâtul se pote cugeta séu ca s'au desvoltat fără de a scări reposatulu in intestinele sele unu ulceru si acesta aru fi concrescutu cu organele vitali, care in mistuire prin incordarea intestinelor aru fi spartu, séu ca reposatulu a luat la sine la acea cina, la carea a participat, substantie otravitoare, care i-au causat mōrtea. Resultatul obductiunei dupa cum se sperdea, se va face cunoscutu si se ve reversă o lumina preste acesta afacere.

Raportu comercial.

Sabiul 7 Apriliu n. Tempulu schimbătorul mai multu amenintia decât plouă. Vento destul. Terzugul a fostu cattatu binisioru; dura preturi inca s'au tenu, fiindu intrebare de tōte cerealele aduse in piata. Grău 7 fl. 67 xr. frumosu, 7 fl. 33 xr. mestecatu, 7 fl. 13 xr. qualit. infer.; secară 5 fl. — xr. pâna 4 fl. 67; orz 4 fl. 33; ovesu 2 fl. pâna 1 fl. 73 xr.; cuceruzu (porumbu) 3 fl. 87—4 fl. — xr.; cartof 2 fl. 40 xr. galat'a austriaca.

Câneap'a 18—20 fl. maj'a.

Linteală 6 fl 67 xr.; mazarea 6 fl. 67 xr., Fasolea 5 fl. 67 xr.

Fenu legatu 1 fl. 30, neglegatu 1 fl. 10 xr., paie lungi 80 xr., scurte 70 xr. maj'a.

Lemne de focu 8—10 fl. stang. austr.

Carnea de vita 18—22 cr. p., de porc 26 xr. Undreala 79 xr. pâna la 1 fl. 20 cup'a.

Bud'a-Pest'a 4 Aprilie st. u. Este forte greu a spune de acum cum voru fi diversele secerisuri si culesse in decursulu anului acestuia. De aceea parerile nu se potu unii nici decum cu acelor'a, care descriu

prospectele secerisurilor si culesurilor in colorile ele mai frumose. Dupa pareră nostra atentă fără multa schimbări temporal din luna prezenta. Va da dică noi ascerisuri in locuri ventului celu seen dară continuu unu tempu pliosu, carele singuru va fi in stare sa ne redice sperantile. Iera déca mai urmăza inca o septembrie că cea trecea, atunci potem dice ca stâmu fără de parte de tient'a dorintelor noastre. Cucuruzul si cartofii abia acum se săptamă. Cerealele de primavara inca nu suntu preste totu semenate. Numai viile abia s'au sapatu odata cu tōte ca si acestea in amintite situații au patimisul de frig. Dunarea s'au mai indeprentat in templul din urma, apă insa nu ajunsu la inaltimă de a potă trece fără de pericolu pre la port'a de feru. Si pâna cându nu se delatura obstatoul acestu amentit — nu se poate speră nici unu recursu de transporturi mai mari de cereale din tările dela Dunare de Josu; de alta parte depozitele din tările nu suntu in stare sa suplinesc lipsa causata de aceasta pedeca.

Comerçul de cereale au fostu si in septembra trecuta slabutu. Graful a trecutu camu 50000%.

Cualitate mai curata cu 10 xr., mai inferioră cam cu 15—20 xr. mai sfina ca in septembra precedenta. In termini nici o facere. Preturi nominale 7 fl. 90 xr.—7 fl. 95 xr. Secară, s'au cattatu la incepere fără slabu si a datu indeprenta cu 10 xr.; pre la sferisitul septembrii s'au mai reculesu si au inaintat in pretiu, mai cu séma marfa poloneza, cu 10—15 xr. facia cu septembra precedente. S'a vendutu 8000 galete. Orzulă, au fostu mai cattatu ca in septembra precedenta si s'au suiu cu 10—15 xr. mai susu. In termini s'au inchis negoție pre primavera cu 4 fl. si 57 1/2—3 fl. 60 xr. Cucuruzu, s'au vendutu mai scumpu cu 5 xr. in termini cu 15 xr. ca in septembra precedenta. Cucuruzul batanatul pre Maiu Iuniu cu 4 fl. 92 xr.—4 fl. 95 xr. românescu 4 fl. 82 xr.—4 fl. 87 xr. de bacă pre primavera 4 fl. 80—82% xr. Ovesul s'au suiu cu 12—15 xr. In termini cu 30—35 xr. la incepere septembrii 2 fl. 45 xr.—2 fl. 80 xr. a 50 punctu vienesi.

Legumele române cu putine modificări mai in acelasi preturi din septembra precedenta.

Porcii asemenea in preturiile de mai nainte.

Unsorea atât in mare căsu si in detailu au avutu putina cautare. Totu asia si Slanin'a si Seuia.

Lân'a au avutu in septembra acest'a cautare buna. S'au vendutu circ. 1000 saci mari si adeca; circ. 400% lână de midilociu si inferioră cu 72—100 fl.; circ. 150% lână rusescă cu 152—153 fl. circ. 100% lână de pepteni cu calitatea de midilociu cu 105 fl. circ. 100% tunsură prima calitate de midilociu 98 fl.

Lână spelata circ. 100% cu 150—170 fl. Piele lucrata. Comerçul cu articolul acest'a a fostu in septembra acest'a mai multu in detailu, din care cauza preturiile ramâne neschimbante.

Talp'a grăsă de 40—45 p. 102—103 fl. batuta de primă calitate 104—105 fl. Piele de vaca de 11—13 p. 130—145 fl., piei de vitelui de vacu cu calitatea de midilociu 255—260 fl., calitatea fina 280—290%. Gordovanu turcescu calitate diversa cu 22 fl. 50 xr.—28 fl. 50 xr. legatură. Piele de șoareci si 415 fl. piei de caciuli cu 100—105% fl.

Burs'a de Vien'a.

Din 27 Martie (8 Apr.) 1874.

Metalicele 5%	69 25
Imprumutul nationalu 5% (argintu)	74 25
Imprumutul de statu din 1860	103 50
Actiuni de banca	961 —
Actiuni de creditu	195 —
London	112 40
Obligationi de desdaunare Unguresci	74 —
" " " Temisioreno	74 —
" " " Ardelenesci	73 —
" " " Croato-slavone	75 50
Argintu	105 85
Galbinu	— —
Napoleonu d'auru (poli)	8 99

Concursu.

Fiindu o necesitate ne amenava a se asiedi lângă nepotinciosulu parochu gr. or. din Stanj'a de susu — protopresbiteralu Zarandului, unu capelanu de ajutoriu, in conformitate cu ordinationea venerabilului Consistoriu archidiocesanu 28/2 Nr. 550/1874 — se scrie prin acesta concursu :

Emolumentele impreunate cu aceste statui suntu venitele jumetate din parochia mentionata, carea este cal